

DUPLİKASYON

Doç Dr. Sinan Celayir

İ.Ü. Cerrahpaşa Tıp Fakültesi, Çocuk Cerrahisi Anabilim Dalı,
Pediatrik Cerrahi Dergisi, Yardımcı Editör

Duplikasyon son dönemlerde ülkemizde sıklıkla gündeme gelmektedir. Konu özellikle tüm yazarları ve dergi editörlerini ilgilendiren önemli bir problemdir. Peki duplikasyon nasıl tanımlanmaktadır? Çukurova üniversitesi sağlık bilimleri enstitüsü "bilimsel araştırmaların yazımı ve sunumu" sempozyum kitabında; bir bilimsel araştırmacının değerini ve güvenilirliğini azaltan her türlü girişim **bilimsel yanıltma** olarak tanımlanmış ve duplikasyonu bu grup içinde göstermiştir (1). TÜBİTAK yayın etik kurulu da benzer olayları "yayın etiğine aykırı kabul edilecek davranışlar" şeklinde tanımlamış ve bunları; 1. Uydurma (Fabrikasyon): Araştırmada bulunmayan verileri üretmek, bunları rapor etmek veya yayımlamak. 2.Çarpıtma (Falsifikasyon): Değişik sonuç verebilecek şekilde araştırma materyalleri, cihazlar, işlemler ve araştırma kayıtlarında değişiklik yapmak veya sonuçları değiştirmek 3. Aşırma (Plagiarism): Başkalarının fikirlerini, metodlarını, verilerini, yazılarını ve şekillerini sahiplerine atıf yapmadan kullanmak **4.Duplikasyon: Aynı araştırma sonuçlarını birden fazla dergiye yayım için göndermek veya yayınlamak** 5.Dilimleme (Salamizasyon): Bir araştırmacının sonuçlarını, araştırmacının bütünlüğünü bozacak şekilde ve uygun olmayan biçimde parçalara ayırarak çok sayıda yayım yapmak 6.Desteklenerek yürütülen araştırmaların sonuçlarını içeren sunum ve yayınlarda destek veren kurum veya kuruluş desteğini belirtmemek 7.Araştırma ve makalede ortak araştırmacı ve yazarların yazılı görüş birliği olmadan, araştırmada ve makalede aktif katkısı bulunanların isimlerini çıkartmak veya yeni yazar(lar) eklemek veya yazar sıralamasını değiştirmek 8.Araştırma ve yayım etiği ilkeleriyle bağdaşmayan diğer davranışlarda bulunmak şeklinde özetlemiştir (2).

Kurula göre bir olayın **etiğe aykırı davranış** sayılması için aşağıdaki koşulların yerine gelmiş olması gerekir: 1.Kasıt veya ağır ihmâl sonucu olarak gerçekleştirilmiş olmalıdır. 2.İddia, soruşturma komisyonu tarafından incelenerek, inandırıcı ve yeterli delille kanıtlanmış olmalıdır (2).

DUPLİKASYON - TANIM

Genel olarak, aynı araştırma sonuçlarını birden fazla dergiye yayım için göndermek veya yayınlamak **duplikasyon** olarak nitelendirilmektedir. Duplikasyonla ilgili artan problemler nedeniyle birçok dergi editörü aşağıda belirtilen ortak prensipleri destekleme kararı almış ve makalelerin gönderi ve yayımına ait ortak bir açıklama yapmışlardır. Bu ortak bildiriye kabul eden tüm editörler bu açıklamayı dergilerinde 2001 yılı içinde yayınlamışlardır (3). Bu açıklamada duplikasyon tanımı - şayet bir makale önceden değerlendirilmiş ve yayımlanmışsa bunun dışındaki yayımlar **duplikasyon** sayılır - yanısıra duplikasyon olarak tarif edilen genel kurala uymayan özel durumlara da yer verilmiştir.

a. Toplantı program kitaplarında "Proceedings" veya kitap bölümlerinde "book chapters" yer alan özet veya genişletilmiş özetler makalenin son halinde belirtilmek kaydıyla duplikasyon sayılmaz.

b. Orijinal yayından sonra veri kayıtları genişletilerek (>%50) veya orijinal verileri farklı bir hipotezi ispat etmek veya reddetmek amacıyla başka bir yönden analiz edilmesi, orijinal makaleyi referans olarak kullanmak kaydıyla duplikasyon sayılmaz.

c. Orijinal yayım dili İngilizce olmayan ulusal dergilerde yayımlanan makaleler, İngilizce yayımın referans olarak kullanılması kaydıyla duplikasyon sayılmaz. Ancak İngilizce yayım için değerlendirmeye gönderildiklerinde bu durum açık olarak belirtilmelidir. Bazı durumlarda yayım dili İngilizce olmayan dergiden izin alınması gerekebilir.

d. İnternet özel birtakım sorunlar oluşturmaktadır. Veriler internette daha önce yayımlanmış ise, bu verilerin yayımı duplikasyon sayılır. Şayet internet yayımı dergi yayımı sonrası çıkarsa, dergi yayımı açıkça referans edilmelidir. Bazı dergiler erken internet yayımlaması yapabilmektedir. Bu gibi durumlar aynı dergide çıktığı ve yayım hakkı aynı dergiye ait olduğu için duplikasyon sayılmaz.

Bahis olunan bu açıklamada sahte "fraudulent" yayım tanımlaması da yapılmıştır. Bu açıklamada yer alan aşağıdaki örnekler sahte "fraudulent" yayım kabul edilmektedir.

1.Sahte verilerin kasıtlı ve bilinçli bir şekilde yayınlanmaya gönderilmesi. 2.Yazar veya yazarlara ait olmayan kaynaklardan olmayan verilerin yayınlanmaya gönderilmesi. 3.Gönderilen çalışmanın orijinal olduğunun ve daha önce değerlendirilmeye gönderilmediğinin veya başka bir dergide yayınlandığının yalan beyan edilmesi. 4.Destek veren kurumların bilgisi dışında verilerin kullanılması. 5.Çalışmaya belirgin hiçbir katkısı olmayan kişilerin yazar olarak belirtilmesi. 6.Makalelere katkı yapmayan, okumayan veya son halini kabullenmeyen kişilerin yazar olarak adının eklenmesi. 7.Konuda önceliği olan araştırmacıların çalışmalarının referansının kasıtlı ihmali. 8.Yayın hakkı sözleşmelerinde yalan beyan yapılması. 9.Destek veren kurumlarla olası bir uyumsuzluk durumunda yapılacakların net açıklanmaması.

ÖRNEK OLGU

WAME 4th International Congress on Peer Review'de takdim edilen bir duplikasyon olgusu ve tartışmaları duplikasyon karşımıza çıktığında nasıl davranılması gerektiği konusunda açıklayıcı olması nedeniyle aşağıda özetlenmiştir (4).

**Olgu:* Bir dergiye değerlendirme için gönderilen ve "başka hiçbir dergiye değerlendirme ve yayın için gönderilmediğine" dair bir mektup içeren yazının diğer bir dergiye de gönderildiği tesadüfen aynı anda iki dergide de çalışan hakem tarafından farkedilerek editörlüğe bildirilir. Editörlüğün araştırmasında diğer dergiye de aynı içerikli bir mektup yazıldığı tespit edilir.

* Yazı o ülkenin saygın ve çok tanınmış bir klinik başkanı tarafından gönderilmiş.

PROBLEMLER VE CEVAPLAR

1. Yazı otomatik olarak değerlendirme dışı mı bırakılmalıdır?
2. Diğer dergi aynı türde bir mektup alındığı yönünde bilgilendirilmeli midir?
3. Her iki editöryal kurulu aldatmaya yönelik yazarlara karşı nasıl bir yaklaşım yapılmalıdır? Bu işlem herkese açık bir şekilde editöryal bir yazı şeklinde dergide yer almalı mıdır? Yazar adları belirtilmeli midir? Bu suistimal nedeniyle aynı yazarlardan gelen yazılar değerlendirmeye hiç alınmamalı mıdır?

Duplikasyon neden yasaklanmalı/neden bu konu önemseniyor?

"Ingelfinger kuralı" ilk New England Journal of Medicine'de tariflenmiş (5). Amaç başka yerde daha önce yayınlanmamış orijinal yayın yapılması. Bu yaklaşımın öncelikli nedenleri derginin etkinliğinin sağlanması ve abone olanlara özelliği materyel sunma isteği. Ancak bu yaklaşım genelde yazarların avantajına değil, çünkü detaylı değerlendirme yayında gecikmelerle sonlanıyor.

Farklı dillerde yapılan duplikasyonlar nasıl değerlendirilmelidir?

Klinisyenler öncelikle anadillerinde okurlar. Genel görüş değerlendirme aşamasında ulusal dilde yapılan yayınların bildirmeleri koşuluyla ingilizce yapılan yayının sorun teşkil etmeyeceği yönünde. Ayrıca kapsamlı bir uluslararası dergide yayınlanan bir ingilizce yayın, bir ülkenin sınırlı okuyucularına hitap eden ulusal bir dergide de yayınlanabilir. Bu konuda her iki editöryal kurulun haberdar edilmesi ve ingilizce yayının refere edilmesi şart.

Hakem başka bir dergideki duplikasyonu bildirmekle gizliliği bozmuyor mu?

Bu cevaplanması zor bir soru. Genel olarak değerlendirme gizli bir işlem ve hakemlerin editörün onayı olmadan materyeli paylaşması yasak. Ancak her iki dergide de hakem olunması durumunda editörün duplikasyon konusunda bilgilendirmek gerekli. Bu konuda dikkate alınması gerekli diğer bir husus duplikasyonla karşılaşan ve tespiti yapan hakemin sahteci yazara yaklaşımının değişebilmesi. Bu durumda kabul edilen görüş hakemin dergiyi yazardan daha ön planda düşünmesi ve bu yönde hareket etmesi.

Yazılan mektuplar ne kadar açık ve güvenilirdir?

Herşeyin detaylı ve açık olarak yazılması (eşzamanlı değerlendirmeye gönderilmediği ve yayınlanmadığı) gerekli ve yararlı, ancak her zaman güvenilir olmuyor.

Sözkonusu yazarlar nasıl cezalandırılmalıdır?

Genel yaklaşım yazarlarla acil iletişim kurularak, yazılı açıklama istenmesi yönünde. Açıklamanın yetersiz görülmesi durumunda editörler üniversite veya destekleyen kurumu haberdar edebilir. Genelde enstitüler bu işi kapatmaya yönelik davranabiliyorlar. Ancak yinede girişimler yapılmalı ve yavaş davranılmamalı. Etik davranmayan bir yazarın sonuçları konusunda da güvenilir olmadığı düşünülerek yazı kesinlikle geri çevrilmeli.

Bu işi yapan yazarlar kara listeye alınmalı mıdır?

Bu yapılabilir ancak bu konularda birçok zorluk mevcut. Birçok derginin bulunduğu bir ortamda bu çok anlamlı olmayabilir. Kara liste sonsuz, veya sınırlı bir süre için uygulanabilir, ancak bu tür yaklaşımlarda bulunan yazarların tutumunun değiştirilebilmesi her zaman mümkün değil.

Bahis olunan bu editoryal cezalar aşırı cezalar mıdır?

Bu genelde tavsiye edilen ve yapılan uygulama. Hukuksal boyut ayrı bir statüde düşünülmeli ve tartışılmalı.

Universite ve devlet kurumlarının zorlayıcı mekanizmaları var mıdır?

Birçok ülkede ulusal yayın etiği konseyleri mevcut. Bunlar gerekli durumlarda olguları inceleyip tavsiyelerini yayınlayabiliyorlar. Ancak bu uygulama yaygın değil. WAME etik komitesi başka ülkelerdeki editörlere servis vermektedir (<http://www.wame.org/ethics.htm>). Bu kurumların avantajı, daha fazla tecrübeleri olduğu için diğer tecrübesi sınırlı kurumlara göre daha hızlı cevap vermeleridir. Ancak bu kuruluştta çalışanlar çoğunlukla gönüllü oldukları için bazen değerlendirmede gecikmeler de oluşabilmektedir.

Duplikasyonları tespit etmek için başka yöntemler var mıdır?

Tüm editörler benzer durumları tespit etmek isterler ancak bu konuda garantili bir yöntem yok. MEDLINE taramaları zaman alıcı ve sadece yazının yayınlandığını gösteriyor, duplikasyonu ispat etmeye ise yeterli değil.

TARTIŞMA VE SONUÇ

PUBMED kaynaklı ve anahtar kelime olarak "duplicate publication" kullanılarak yapılan güncel bir taramada 324 adet uluslararası yayın saptanması bu konunun güncelliğini, önemini ve yaygınlığını göstermektedir (6). Bu yayınlar büyük çoğunlukla editoryal yazılardır. Bilimsel yanılmanın gerçek sıklığı hiçbir ülkede tam olarak belirlenememekle birlikte ortalama %10-20 arasında değiştiği kabul edilmektedir.

Bilimsel sahteciliğin nedenleri öncelikli olarak yayın baskısı ve yetersiz eğitim olarak kabul edilmektedir. Bunun yanısıra unutulmaması gereken bir husus, sahteciliğin insanın olduğu her yerde gözlenmesi ve bilim adamlarının bu konuda ne yazık ki bir istisna oluşturmamalarıdır.

Bilimsel yanılma ve duplikasyon bu nedenlerle dergi editörlerinin, yayıncıların, akademik kurumların ve yöneticilerin önemli bir uğraş alanı olmuştur. Önlenmesi, tanınması, incelenmesi ve yaptırımların uygulanması gerekmekte ancak yapılan ve eğitim eksikliği çözümü zorlaştırmaktadır. Bilimsel yanılmanın engellenmesi, öncelikli neden olarak gözüken eğitim eksikliğinin giderilmesiyle mümkün olabilecektir. Bilim adamlarına eğitimlerinin erken dönemlerinde konu ile ilgili bilgi ve eğitim verilmesi, deneyimli araştırmacılar tarafından yön gösterilmesi ve yapılan çalışmaların denetlenmesi gereklidir (1).

Ortaya çıkan sorunların gerek saptanması gerekse çözümünde başvurulabilecek birçok internet kaynağı bulunmaktadır (6,7,8,9). Yazar ve editörler bu internet adreslerini kullanarak konu hakkında detaylı bilgi sahibi olabilirler.

Bunun yanısıra uluslararası yayınların akademik akreditasyon, yükseltme ve atamalarda ilk aranan şartlardan biri olması Türkiye'nin de içinde bulunduğu birçok ülkede bilim adamlarını bilinçli ve/veya bilinçsiz bu durumla karşı karşıya getirmektedir.

Bu nedenle ülkemizde üniversitelerin yanısıra YÖK, ÜAK, TÜBİTAK ve TÜBA bilim etiği ve bilimsel yanılmaları değerlendirecek yapılar kurmaya başlamışlardır. Bu çalışmaların yoğunlaştırılması ve etkin kılınması ile problemler daha kolay çözülebilecektir.

Charles Dickens "her yazarın yaşamında bir büyük konusu vardır" demişti.

Şayet sizin de böyle bir büyük konunuz var ise onu en iyi şekilde, en uygun ve önemli dergiye gönderiniz; bölümler halinde, farklı şekillerde ve bir defadan fazla yayınlamayınız. "**Ödemli**" bir otobiyografi yerine "**öz**" bir otobiyografiye geçeyiniz.

KAYNAKÇA

1. Çukurova üniversitesi sağlık bilimleri enstitüsü, bilimsel araştırmaların yazımı ve sunumu, sempozyum kitabı, Editör: Prof. Dr. Sait Polat, 13 Kasım 2002, Adana
2. TÜBİTAK, Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu Çalışma Esasları, <http://www.tubitak.gov.tr/baskanlik/etik.html>
3. The Society of Surgical Oncology, Inc., Consensus Statement on Submission and Publication of Manuscripts, Annals of Surgical Oncology, 8: 382-383, 2001
4. WAME (World Association Medical Editors), <http://www.wame.org/duplicate.htm>, 4th International Congress on Peer Review, Barcelona, September 2001.
5. NEJM (New England Journal of Medicine)
 - a. Volume 325:1371-1373, November 7, 1991, Number 19

b. Volume 333:449-450, August 17, 1995, Number 7

6. PubMed, <http://www.ncbi.nih.gov>.
7. COPE (Committee on Publication Ethics), <http://www.publicationethics.org.uk>
8. ICMCE (International Committee of Medical Journal Editors),
<http://www.icmje.org/>.
9. ORI (Office of Research Integrity), <http://ori.hhs.gov>